

співробітниками поліції свідчить про їхню часто слабку обізнаність в соціально-політичних реаліях сучасної України і світу. Багато хто з них демонструють політичну неосвіченість, відсутність власної аргументованої, патріотичної громадянської позиції. Розуміння особливостей і тенденцій політичного розвитку власної країни, політичних процесів, що відбуваються на міжнародній арені, без сумніву, сприяє значному посиленню потенціалу патріотизму і, відповідно, служить запобіжником проявам сепаратизму.

Складний, часом болючий і суперечливий, процес соціально-політичних змін в нашій державі потребує додаткового роз'яснення серед курсантів та слухачів закладів відомчої освіти, особового складу поліції. Процес реформування Національної поліції має відбуватися не лише в площині змін структури, функцій і завдань, а й торкатися духовних засад функціонування поліцейських. Майбутні правоохоронці повинні чітко усвідомлювати, який соціальний порядок вони невдовзі охоронятимуть, які суспільні цінності боронитимуть. Ідейне озброєння майбутнього поліцейського – це найважливіша задача поліцейської освіти.

В цьому контексті абсолютно незрозумілим є зникнення з нових навчальних планів поліцейських навчальних закладів такої важливої і зі значним патріотично-виховним потенціалом дисципліни, як політологія. Якщо подивитися на навчальні плани, за якими навчаються курсанти та слухачі, то ми не знайдемо там жодної дисципліни, крім політології, яка б висвітлювала і роз'яснювала сутність сучасних соціально-політичних процесів в Україні, навколо неї, та в світі в цілому. Саме в курсі політології аналізуються причини, сутність, перебіг та наслідки військового конфлікту на Донбасі, можливі шляхи його подолання (в тому числі й «Стратегія малих кроків» міністра А. Б. Авакова). Розглядаються соціально-політичні причини виникнення Євромайдану, та завдання які постали перед Україною й Національною поліцією після Революції Гідності.

Ще раз наголошуємо на тому, що національно-патріотичне виховання не має жодних перспектив на успіх, якщо воно не спирається на відповідну політико-просвітницьку роботу, не бере до уваги політичну культуру того контингенту, на який вона спрямована.

Для діючих та майбутніх правоохоронців патріотизм є ключовим, системоутворюючим компонентом професіоналізму. Проблема формування патріотичної свідомості курсантів і слухачів закладів вищої освіти МВС України потребує не лише певних знань та вмінь але й володіння системою ціннісних орієнтацій патріотичної спрямованості, здатності захищати ці цінності як в професійній діяльності, так і у повсякденному житті.

Надійшла до редколегії 01.04.2019

УДК 351.74

І. М. ПРОЦЬ,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ;

Т. І. ЯМКОВА,

студент юридичного факультету

Львівського державного університету внутрішніх справ

ВПЛИВ СУСПІЛЬСТВА НА РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття присвячена проблемам реформування Національної поліції України. Розглянуто основну функцію реформованого органу – взаємодія із суспільством та вказано проблеми в даному питанні. Окреслено керівні положення Закону України «Про національну поліцію».

Ключові слова: *Національна поліція України, суспільство, охорона прав, громадськість, держава, патруль.*

За останні 5 років наша держава зазнала суттєвих змін. Різко змінився політичний напрямок в сторону євроінтеграції, на частині території ведуться бойові дії, а суспільство вже втомилося від радянських пережитків в усіх сферах життя. Саме тому влада вирішила здійснити реформу Національної поліції.

Зазвичай, при слові «міліціонер» ми уявляли не у зовсім добрій фізичній формі чоловіка до якого при виникненні небезпечної ситуації боялися навіть підійти, або навіть бути притягнутим до відповідальності ні за що. Погодьтеся, не дуже приємна ситуація. Саме тому у державі відбулись різкі зміни. Почалась повна переатестація всіх співробітників правоохоронних органів. Але найбільших змін набула патрульна поліція.

Основним нормативним підґрунтям функціонування поліції і її взаємовідносин з суспільством став Закон України «Про Національну поліцію» (далі – Закон), який набув чинності 7 листопада 2015 року. Створюючи новий орган державної влади, законодавець особливу увагу приділив питанням співпраці поліції з населенням. Так, згідно з основними принципами, діяльність Національної поліції здійснюється на засадах партнерства в тісній співпраці з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями і спрямована на задоволення їхніх потреб [1, с. 7–8].

Відповідно до Закону, Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2]. Отже, вже саме визначення показує, що цей орган реформовано виключно для суспільства.

Основною причиною виникнення проблем забезпечення прав і свобод людини та громадянина є неефективне налагодження комунікацій або неналежне розуміння поставлених завдань. У деяких випадках до цього призводить небажання співпрацювати для налагодження порозуміння. Підвищення рівня «прозорості» та підзвітності задеклароване Розділом 8 Закону України «Про Національну поліцію»: громадський контроль поліції. Наприклад положення, що задекларовані у статтях 86, 89, 90 Закону передбачають:

- ст. 86 «Звіт про поліцейську діяльність», а саме те, що поліцейські повинні звітувати про виконані ними дії, діяльність, впродовж чітко визначеного часу;

- ст. 89 «Спільні проекти з громадськістю», де визначено, що поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань;

- ст. 90 «Залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських», говорить про те, що контроль за діяльністю поліції може здійснюватися у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських. Задля тісної співпраці з громадськістю щодо захисту прав громадян, є необхідність створення громадських рад, налагодження співпраці з громадськими та міжнародними організаціями, що надасть можливість відпрацювати механізми, щодо активної і всебічної співпраці з громадськістю для отримання результату [3, с. 74].

Ще одним важливим поняттям у дефініції є «забезпечення охорони прав і свобод людини». Більшість порушень прав людини поліцією, котрі відзначаються правозахисниками, стосуються безпідставних затримань, незаконного застосування сили, катувань та жорстокого поводження. Вони стали наслідком відсутності ефективного розслідування злочинів та недоскопальності системи утримання осіб в місцях несвободи поліції.

Розповсюдження катувань та жорстокого поводження залишається проблемою. Дослідження, проведене Харківським інститутом соціальних досліджень в межах проекту ХПГ в 2015 році у п'яти регіонах України, не зачеплених воєнним конфліктом, показало суттєве зменшення чисельності випадків застосування незаконного насильства правоохоронцями. Оціночна кількість таких порушень за рік порівняно із 2011-м роком, коли востаннє проводилось аналогічне дослідження, зменшилася більше, ніж удвічі: з 980 тис. (604,4 тис. під час затримання) до 409 тис. (157,3 тис. під час затримання). Так само зменшилась і оціночна кількість постраждалих осіб від катувань – від 113 тис. до майже 63 тис.

за рік. Фактори, які сприяли зменшенню незаконного насильства в міліції, – це інституційні зміни: дія нового КПК та розвиток системи надання безоплатної правової допомоги. Необхідність брати дозвіл на затримання у слідчого судді призвела до значного зменшення кількості затримань і, відповідно, зменшення незаконних дій під час затримання. Також дієвою нормою нового КПК виявилось відхилення доказів судом, якщо вони були зібрані незаконним шляхом. Можливість звернення до центру безоплатної правової допомоги і участь адвоката в допиті затриманого стала серйозним запобіжником незаконного насильства [4].

Основними вимогами відбору персоналу Національної поліції України, окрім формальних, виступають насамперед бажання працювати в правоохоронній системі та прагнення до кардинальних змін органів внутрішніх справ. Зазначене передбачає залучення до системи правоохоронних органів представників широкого загалу всіх прошарків суспільства [5, с. 71]. Звичайно, це мало також і негативну сторону, оскільки люди з різних верств суспільства не завжди можуть звикнути до військових порядків та дисципліни. Такий фактор відобразився у перших наборах до поліції. Багато людей з того набору вже давно звільнилися.

Зараз існує масовий недобір у патруль. Люди все більш обдуманно наважуються на поповнення до лав поліції, оскільки розуміють всю важливість та важкість такої роботи. З розвитком сучасних технологій, звичайному перехожому досить легко зафіксувати якусь неправильну дію поліцейського та розмістити в мережу інтернет. Суспільство постійно контролює їхню роботу.

Можна також сказати на протилежний вплив поліції на суспільство. Зараз, у зв'язку із адміністративними реформами, багато жінок йдуть в офіцери. Зазвичай, існує стереотип, що жінка не може так добре і спритно бігати та застосовувати фізичний вплив. Проте така тенденція має позитивний бік, оскільки представниці прекрасної статі мають більше шансів на мирне вирішення конфлікту.

Для того щоб покращити роботу Національної поліції було розроблено Стратегію розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року. Відповідно до неї необхідно зробити наступні кроки:

- розвиток партнерства і соціальної взаємодії, створення механізмів спільного виконання завдань органами системи МВС і населенням, зокрема територіальними громадами;
- упровадження організаційних механізмів взаємодії органів системи МВС з місцевими органами влади і самоврядування, спільна підготовка превентивних програм і програм забезпечення безпеки територіальних громад;
- реалізація принципу community policing (діяльності системи МВС орієнтованої на потреби громад) в операційній та управлінській діяльності органів системи МВС;
- розвиток інститутів дільничних поліцейських і патрульної поліції, як першої компетентної ланки співпраці з населенням;
- удосконалення нормативно-правового регулювання і підвищення спроможностей системи МВС забезпечувати громадський порядок і безпеку під час масових заходів;
- підвищення спроможностей сил цивільного захисту щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, ліквідації їх наслідків, у тому числі в особливий період;
- упровадження та розвиток системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112;
- розвиток системи оповіщення населення про надзвичайні ситуації на державному і місцевому рівнях;
- розвиток системи запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і профілактики пожеж, заснованої на аналізі ризиків пожежної і техногенної безпеки та послугах страхування;
- сприяння поширенню практики запобігання злочинності через планування територій (crime prevention through environmental design – CPTED);

- забезпечення безпеки дорожнього руху у сфері компетенції органів системи МВС України, у тому числі шляхом підвищення ролі превентивних заходів, розвитку підрозділу Національної поліції для обслуговування доріг міжнародного і національного значення, упровадження фіксації порушень правил дорожнього руху в автоматичному режимі;

- підвищення обізнаності і розвиток навичок населення, пов'язаних з належним реагуванням у надзвичайних ситуаціях і забезпеченням особистої безпеки [6].

Однією із головних проблем є те, що поліція продовжує «боротися зі злочинністю» сам-на-сам, а суспільство – патерналістично очікувати від поліції перемог. Це наслідок того, що поліція не бажає ділитися відповідальністю та повноваженнями, а більшість активної частини населення не збирається бути поруч просто «заради галочки», не маючи реальних важелів впливу.

Заради справедливості варто зауважити, що один із таких «важелів» залишився. Як не дивно, це механізм, закладений у законі про Національну поліцію, а саме вимір її ефективності за допомогою довіри громадян. Хоча ця вимога закону успішно ігнорувалася керівництвом поліції протягом 4 років, рано чи пізно соціологічні опитування стануть частиною системи оцінки, як у США, Канаді, Великій Британії та Польщі, і відкриють для суспільства канал впливу на поліцію.

Звісно, слід побоюватися прагнення зробити цей метод оцінки «ручним», таким, що показує вигідні для поліції значення. Однак сьогодні це єдина можливість для громадян мати зворотний зв'язок з поліцією та впливати на її роботу. Нині ведеться робота над запуском цього проекту, й час покаже, чи буде він корисним для поліції та суспільства загалом [7].

Національна поліція створювалася для служіння суспільству. Звичайно, в процесі існують свої плюси та мінуси, але нічого не буває одразу. Для того щоб отримати результат потрібно постійно працювати, виправляти недоліки в теорії та на практиці. З огляду на Стратегію, співпраця поліції та суспільства буде ще більш тісною. Але для того щоб досягти наймаксимальнішого результату, суспільство також повинно всіляко цьому сприяти.

Список бібліографічних посилань

1. Балинська О. М. Нормативна основа співпраці поліцейського та громадян в Україні // Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі : матеріали круглого столу (м. Львів, 23 листоп. 2017 р) / упоряд.: З. Р. Кісіль, Л. Й. Гуменюк. Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 7–12.
2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 17.04.2019).
3. Кононець В. П., Циб І. С. Національна поліція як основний суб'єкт забезпечення охорони прав і свобод людини. *Юридичний вісник*. 2016. № 3 (16). С. 73–78.
4. Захаров Є. МВС та права людини // Українська гельсінська спілка з прав людини : сайт. URL: <https://helsinki.org.ua/mvs-ta-prava-lyudyny-e-zaharov/> (дата звернення: 17.04.2019).
5. Кудерміна О. І., Лісун С. Л. Психологічні особливості нормативної регуляції поведінки працівників Національної поліції України. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2015. Вип. 2 (7). С. 79–84.
6. Стратегія 2020 // Міністерство внутрішніх справ України : сайт. URL: https://mvs.gov.ua/ua/pages/strategiya_2020.htm (дата звернення: 17.04.2019).
7. Кобзін Д. 10 трендів, що визначатимуть розвиток поліції в Україні // Громадське : сайт. URL: <https://hromadske.ua/posts/10-trendiv-sho-viznachatimut-rozvitok-policiyi-v-ukrayini> (дата звернення: 17.04.2019).

Надійшла до редколегії 19.04.2019